

Arbeidsmarkedet og fusjonskontrollen

Lars Sørgard

BECCLE Seminar – 3. oktober 2024

Bakgrunn

- Økt markedsrett har gitt høyere marginer i produktmarked og mindre andel til arbeidstakerne
 - En rekke empiriske studier, særlig fra USA
- Inngrep mot *no poaching* avtaler
 - Bedrifter avtaler å ikke konkurrere om arbeidskraft
- Retningslinjer i USA åpner for å anvende fusjonskontrollen på arbeidsmarkedet
 - Kan forby fusjon hvis den hadde ført til dårligere lønns- og arbeidsforhold
- Men mindre fokus på arbeidsmarked og fusjonskontroll i Norge (og Europa)
 - Grunn til annen tilnærming her enn i USA?

Noen sentrale spørsmål

- Hva er effekten, og hva bør vi gjøre? [Lars]
 - Hvis inngrep mot arbeidsmarkedet alene, hva bør målestokken være?
 - Høyere lønn alltid bra?
 - Er det noe annet enn effektiv ressursbruk?
 - Grunn til annen tilnærming i Norge/EU enn i USA?
 - Hvordan er sammenhengen mellom arbeidsmarkedet og produktmarkedet?
 - Når er det motsatt effekt i de to markedene?
- Hva kan vi gjøre? [Ronny]
 - Mulig innenfor dagens regelverk?
 - Konsumentvelferdsstandard, eller noe mer .. ?

Revidere formålsparagrafen?

- Nytt lovutvalg har fått som oppdrag bl.a. å vurdere lovens formål
 - *‘Utvalget bes vurdere konkurranselovens formål i lys av den konkurransepolitiske utviklingen nasjonalt og i EU/EØS’*
- Hva angår *konkurransepolitisk utvikling*, nevnes bl.a. arbeidsmarkedet
 - *‘Videre kan effektiv konkurranse bidra til mindre ulikhet og bedre lønns- og arbeidsvilkår’*
- Bedre lønn- og arbeidsvilkår som et mulig ytterligere mål?

Hvis fusjon gir mer monopsonimakt

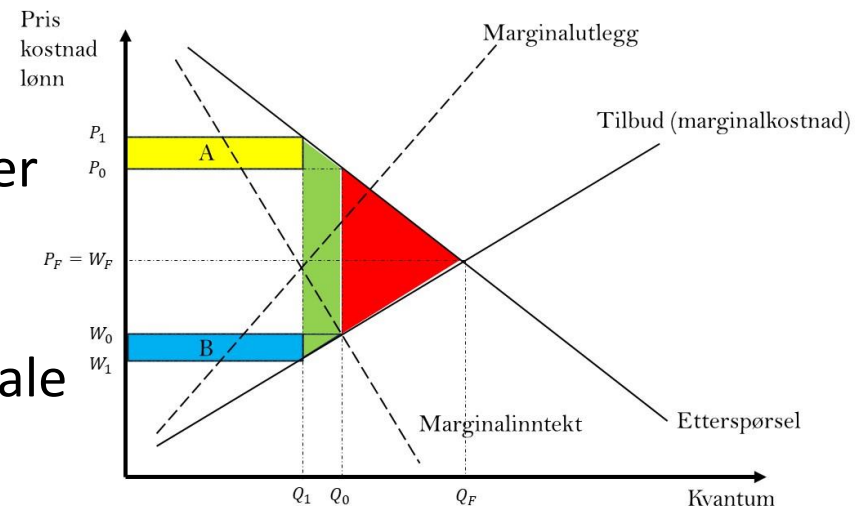
- En bedrift med både kjøper- og selgermakt
 - Etterspør mindre arbeid for å presse ned lønnen
 - Mindre bruk av arbeidskraft gir mindre produksjon og høyere produktpriser

- **Dødvektstap I:**

- Lavere produksjon gir høyere priser enn marginalkostnad

- **Dødvektstap II:**

- Arbeidskraft lønnes under marginale verdi (*Underbetaling; markdown*)

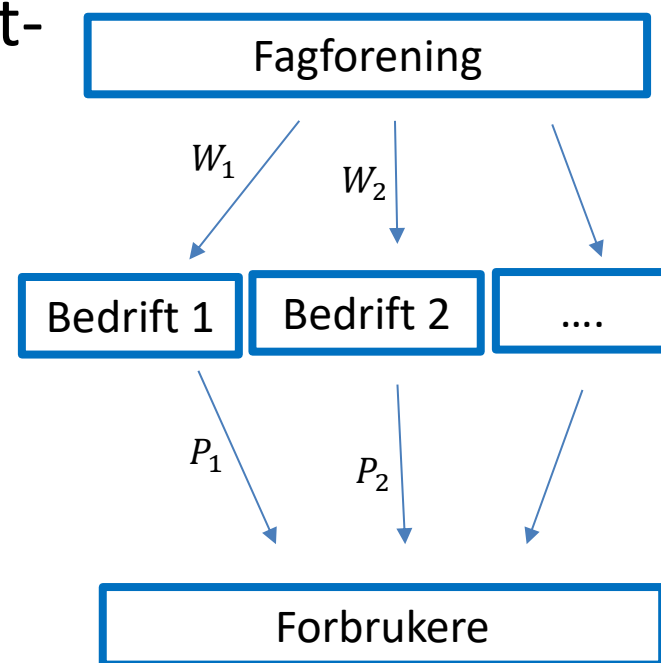
- Skadelig for total velferd, herunder forbrukere og arbeidere

Arbeidsmarkedet - høy lønn som mål?

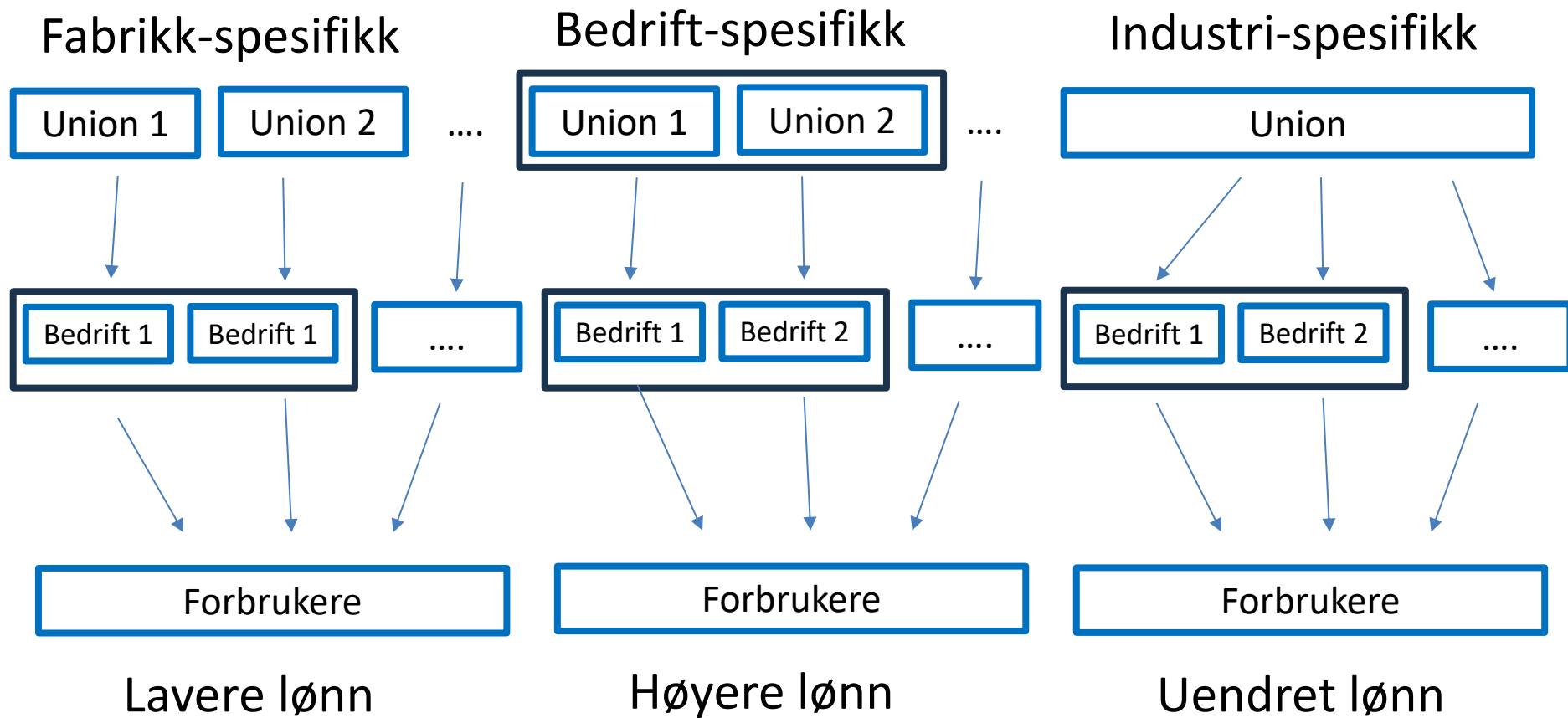
- I monopsoni-eksempelet enkelt
 - Arbeidskraften underbetalt (lønn under marginal verdi), og bedre ressursbruk med høyere lønn og mer arbeidskraft
 - Redusert dødvektstap og mer til arbeidskraften hvis fusjon
 - Mer 'riktige' priser (les: lønninger)
- Men hva om f.eks. sterke fagforeninger og fusjon?
 - Lønn ut over marginal verdi av arbeidskraft?
 - I så fall et dødvektstap, tilsvarende som ved høye priser
- Bra da med høyere lønn (jf USA retningslinjer)?
 - Større vridning i tradisjonell forstand (mer dødvektstap)
 - I så fall gjenstår rent fordelingsargument for å gripe inn for å stoppe en fusjon som kunne gitt lavere lønn?
 - Er da konkurransepolitikken riktig virkemiddel?

I mange markeder: Fagforeninger og ikke *underbetaling*

- Effekter i arbeidsmarked og produktmarked kan gå motsatt vei
- Hvis f.eks. right-to-manage modell
 - Fagforening setter lønner (eller skjer i forhandlinger)
 - Bedrift setter produktpriser
 - Bedrift bestemmer antallet som ansettes
- Hva om bedrift 1 og 2 fusjonerer?
 - Høyere lønn og høyere priser?
 - Avhenger kritisk av struktur på arbeidsmarkedet

Fagforeningstruktur etter **fusjon**

Prediksjoner av fusjon

FAGFORENINGSTRUKTUR	LØNNINGER	PRODUKTPRISER
FABRIKK-SPESIFIKK	-	?
BEDRIFT-SPESIFIKK	+	++
INDUSTRI-SPESIFIKK	0	+

- Effekt kan variere mye fra fusjon til fusjon
 - Høyere lønninger og høyere priser?
 - Lavere lønninger og lavere/høyere priser?
 - ...
- Blir avgjørende hva som er målestokk/standard

Hva vet vi om effekter?

- Velkjent at fusjon (uten effektivitetsgevinster) kan føre til høyere produktpriser
- Fusjon kan gi enten lavere eller høyere lønn
 - Flere studier fra USA som finner lavere lønn som følge av fusjon
 - Diskusjon om arbeidsmarked 'smalere' enn produktmarked
 - Samtidig studier som finner at potensiell profitt fra markedsrett gir økt lønn (rent sharing)
- Begrenset med studier av sammenheng mellom endring i lønn og produktpriser etter en fusjon
- Fagforeninger mer aktuelt i Norge (og EU)
 - Utgangspunktet ikke nødvendigvis *underbetaling*
 - Studie fra Norge viser at fagforeninger er en motvekt mot monopsonimakt og kan motvirke *underbetaling*

Konsument- vs- totalvelferdsstandard

- Det enkle: Høyere produktpriser er skadelig
- Men hva med endret lønn?
 - Hvis snever forbrukervelferdsstandard:
 - Ikke ta hensyn til det (ikke kjøpere/forbrukere)?
 - Men økt lønn kan overveltes på produktpriser?
 - Hvis totalvelferdsstandard
 - Negativt med lavere lønn – hvis underbetalt?
 - Positivt med lavere lønn – hvis ikke underbetalt?
- Kan tap/gevinst ved endret lønn oppveies av tap/gevinst ved endrede produktpriser?
 - Hvis ingen avveining, gripe inn hvis negativ effekt i ett av markedene?

Look to the US, or ... ?

- Skal fusjonskontroll bidra til 'riktige' priser?
 - Unngå såkalte vridninger
 - Lønn skal avspeile marginalverdi av arbeidskraft
 - Noe a la totalvelferdsstandard?
- En annen tilnærming i Norge enn i USA?
 - Fagforeninger i Norge gjør at underbetaling mindre aktuelt
 - Bør da i Norge ikke gripe inn mot fusjoner som vi føre til lavere lønn?
- Eller en utvidet forbrukervelferdsstandard?
 - Ser både på forbrukere og arbeidstakere

Hva dersom totalvelferdsstandard?

		Høyere lønn og pris	Lavere lønn og pris
UNDER- BETALT?	JA	Arbeidsmarked Produktmarked	Arbeidsmarked Produktmarked
	NEI	Arbeidsmarked Produktmarked	Arbeidsmarked Produktmarked

- Ser at fusjon kan ha motsatt velferdseffekt i de to markedene
 - Kan vi veie de sammen da?
- Hvis utvidet konsumentvelferd (konsumenter pluss arbeidstakere)
 - Alltid positivt med både høyere lønn og lavere priser
 - Men igjen, hvis motsatt effekt kan vi veie de sammen?

Noen refleksjoner

- Hva ønsker vi å oppnå i arbeidsmarkedet med fusjonskontrollen?
 - Mer 'riktige' priser (les: lønninger) og bedre tilpasning?
 - Høyere lønn?
- Bør vi tenke annerledes i Norge enn i USA på grunn av forskjeller i arbeidsmarkedet?
 - *Underbetaling* i mindre grad et problem i Norge
 - Ikke forby fusjoner som kan føre til lavere lønn?
 - Kan og vil vi evt avvike fra EU (som før 2017)?
- Evt endret policy krever en debatt om hva som er formålet med konkurransepolitikken?
 - I utgangspunktet kritisk til å ta nye mål inn i formålsparagrafen

Litteratur

- Arnold, D. (2021). Mergers and acquisitions, local labor market concentration, and worker outcomes. Working Paper.
- Bell, B., P. Bukowski and S. Machin (2019). Rent sharing and inclusive growth. Working Paper.
- Card, D., A. R. Cardoso, J. Heining, and P. Kline (2018). Firms and labor market inequality: Evidence and some theory. *Journal of Labor Economics*, 36 (S1), S13–S70.
- Clougherty, J. A., K. Gugler, L. Sørgard and F. W. Szücs (2014). Cross-border mergers and domestic-firm wages: Integrating ‘spillover effects’ and ‘bargaining effects’. *Journal of International Business Studies*, 45, 450-470.
- Dodini, S. K. Salvanes and A. Willen (2021). The dynamics of power in labor markets: Monopolistic unions versus monopsonistic employers. Working Paper.
- Dodini, S., A. Stansburt and A. Willen (2023): ‘How do firms respond to unions?’, working paper, December 2023.
- Farrell, J. and M. Katz (2006). The Economics of Welfare Standards in Antitrust. *Competition Policy International*, 2, 1-28.
- Guanziroli, T. (2022). Does labor market concentration decrease wages? Evidence from a retail pharmacy merger. Working Paper.
- Hosken, D., M. Larson-Koester and C. Taragin (2023). Labour and product market effects of mergers. Working Paper.
- Lamadon, T., M. Mogstad, and B. Setzler (2022). Imperfect competition, compensating differentials, and rent sharing in the US labor market. *American Economic Review*, 112, 169–212.
- Lommerud, K. E., O. R. Straume and L. Sørgard (2005). Downstream merger with upstream market power. *European Economic Review*, 49(3), 717-743.
- Lommerud, K. E., O. R. Straume and L. Sørgard (2006). National versus international mergers in unionized oligopoly. *The RAND Journal of Economics*, 37(1), 212-233.
- Marinescu, I. and H. Hovenkamp (2019). Anticompetitive mergers in labor markets. *Indiana Law Journal*, 94, 1031.
- Melamed, A. D. and S. C. Salop (2023): ‘An Antitrust Exception for Workers: And Why Worker Bargaining Power Benefit Consumers, Too’, draft, January 30.
- Naidu, S., E. A. Posner, and G. Weyl (2018). Antitrust remedies for labor market power. *Harvard Law Review*, 132 (2), 536–601.
- Neven, D. and L. H. Röller (1996). Rent sharing in European airline industry. *European Economic Review*, 40(3-5), 933-40.
- Prager, E. and M. Schmitt (2021). Employer consolidation and wages: Evidence from hospitals. *American Economic Review*, 111 (2), 397–427.
- Robinson, J. (1933). *The economics of imperfect competition*. Springer.
- Rose, N. L. (1987). Labor rent sharing and regulation: Evidence from the trucking industry. *Journal of Political Economy*, 95(6), 1146-78.
- Sheu, G. and C. Taragin (2021). Simulating mergers in a vertical supply chain with bargaining. *The RAND Journal of Economics*, 52 (3), 596–632.

Effekt av fusjon hvis totalvelferd

